

John McDowell and Moral sensibility

Hamide Aflatouni ¹ | Zahra Khazaei ² | Majid Mollayousefi ³

1. Department of Ethics in faculty of Theology of Qom. E-mail: aflatouni.hamide@gmail.com

2. Professor, Department of ethics in faculty of theology of Qom university. E-mail: z.khazaei@gmail.com

3. Associate Professor, Department of Islamic Philosophy and Wisdom, Imam Khomeini International University, Qazvin. E-mail: mollayousefi@yahoo.com

Article Info:

Article type:

Research Article

Article history:

Received:

17 May 2023

Received in revised form:

8 September 2023

Accepted:

25 November 2023

Published online:

3 February 2025

Keywords:

John McDowell moral sensibility moral realism moral naturalism

Abstract: Moral Sensibility is a relatively new theory in moral philosophy rooted in the moral sentimentalism of the 18th century. This theory is based on the premise that in addition to rational cognition, sensory and emotional perceptions are genuinely involved in the formation of moral foundations. Generally, contemporary theories on this subject can be divided into two main categories: anti-realistic and realistic. As a realistic philosopher, John McDowell draws on John Locke's secondary qualities model to explain the reality of sensory and emotional perceptions. He presents an interpretation of secondary qualities, such as colors, as a framework for explaining moral values and the genuine understanding of the reality of values, as well as confirming the objectivity of moral claims. On the other hand, McDowell, as a proponent of virtue ethics, believes that moral sensibility is a virtue, and just as virtue encompasses general and particular virtues in different circumstances, we have a general moral sensibility that is a characteristic of virtuous individuals, as well as specific moral sensitivities in specific situations. While this new and intriguing theory has its merits, it also faces some criticisms. One of the fundamental challenges that this perspective confronts is its conflict with the central principle of realism, in that, as a realistic theory, it questions the independence of personal sensory and emotional perceptions. This article introduces this viewpoint and discusses the criticisms raised about it. Keywords:

Cite this article: Aflatouni, H. Khazaei, Z. Mollayousefi, M (2025). John McDowell and Moral sensibility, *Philosophical Meditations*, 14(33), 37-70. <https://doi.org/10.30470/phm.2023.2002594.2405>

© The Author(s).

Publisher: University of Zanjan.

DOI: <https://doi.org/10.30470/phm.2023.2002594.2405>

Homepage: phm.znu.ac.ir

Introduction: In the history of moral philosophy, reason and logical thinking have been preferred over feelings and emotions. However, during the Enlightenment and after, philosophers emerged who emphasized the importance of feelings and emotions in the formation of moral behavior. This approach led to the formation of theories such as “moral sentimentalism” and “moral sensitivity”. This paper examines the theory of “moral sensitivity” by contemporary philosopher John McDowell.

McDowell and David Wiggins use the term “moral sensibility” to explain their view. This term is different from “sensitivity”. “Sensitivity” means a quick and often involuntary reaction to stimuli that exists in all living beings. In contrast, “moral sensibility” is a type of cognitive and perceptual ability that is unique to humans and involves a deeper and more reasonable understanding of moral situations and making the right decision and action in those situations. In other words, “moral sensibility” is a kind of “hidden wisdom” that enables a

person to respond appropriately in moral situations.

Although the theory of “moral sensibility” is relatively new, attention to the role of emotions in morality has a long history. From Mencius in ancient China to English thinkers of the 17th and 18th centuries such as Shaftesbury and Hutcheson, all have emphasized the importance of emotions in moral perception. David Hume, the pioneer of sentimentalism, emphasized emotions such as empathy and sympathy, highlighting the central role of emotions in morality and believed that “reason is merely the slave of emotions.” After Hume, J.E. Moore, by proposing the “naturalistic fallacy” and creating the field of “Metaethics,” raised fundamental questions about the nature of moral perception and the possibility of its knowledge.

In the field of Metaethics, there are two main approaches to the role of emotions in moral perception: emotionalism and cognitivism. Some emotionalists advocate a form of “non-cognitivism” and believe that moral propositions are not knowable. In contrast, cognitivists believe that cognitive

views can be offered about emotions and moral emotions.

Philosophers such as Michael Slott, Justin DeArmes, Daniel Jacobson, Jesse Prinz, and Michael Smith are among the representatives of this approach, and each has presented different views by emphasizing certain aspects of emotions. David Wiggins and John McDowell are two prominent representatives of the cognitivist view of emotions in ethics. Despite sharing a common acceptance of cognitivism, they disagree on some aspects. Wiggins emphasizes the "objectivity" of the reality of moral emotions and believes that all humans are capable of correctly understanding moral situations due to their nature and shared understanding. In contrast, McDowell focuses on the "subjectivity" and "self-consciousness" of these emotions and believes that our moral understanding depends on the subjective understanding of the subject in addition to external conditions. Wiggins emphasizes the ineffectiveness of reason in the field of ethics and believes that

objective rationality is impossible in matters of value and morality.

Moral sensibility and moral naturalism: The theory of moral sensibility falls under "moral realism", which itself includes two branches: "moral naturalism" and "moral non-naturalism". Naturalists maintain that moral qualities are natural qualities, while non-naturalists believe that these qualities are independent and dependent on nature. The theory of moral sensibility has a naturalistic and therefore realist approach.

McDowell's metaphysical and epistemological perspective: Influenced by Wittgenstein, McDowell considered philosophy to be "therapeutic" and advocated a kind of "Aristotelian naturalism." He proposed a "sensual theory" or "moral sense" that emphasizes the capacities of the ideal virtuous agent. This agent has two capacities: the correct understanding of moral concepts and the ability to think about situations based on moral beliefs. McDowell uses John Locke's concept of "secondary qualities" to explain his theory. In Locke's view, primary qualities are the inherent

properties of objects, while secondary qualities arise from the impact of objects on our senses. By comparing the moral sense with the aesthetic sense, McDowell shows that just as we need the "aesthetic sense" to understand beauty, we also need the "moral sense" to understand moral values. Virtue-centeredness and moral sensibility: McDowell combines virtue-centered ethics with the idea of moral sensibility. He believes that moral sensibility is an acquired ability that is formed through education. He distinguishes between moral sensibility in the general sense (not being indifferent to moral issues) and particular sensibilities (appropriate reaction to specific situations). McDowell believes that moral sensibility is the missing link in the Socratic theory of the "unity of knowledge and virtue". In this sense, someone who has moral knowledge also acquires the sensibility necessary to perform moral action through this knowledge. He gives the example of "kindness" and says that, because of this virtue, a kind person is sensitive and sensible to the requirements of different situations and, as a result, displays

behavior appropriate to those situations.

Findings: McDowell's theory offers a naturalistic view that explains virtuous behavior based on the fulfillment of moral requirements. In this theory, "commitment" replaces "emotions" as a motivating factor. McDowell discusses the difference in the level of perception between a person with moral sensibility and a person without it, and believes that a virtuous person has a deeper and more accurate understanding of moral situations because of having moral sensibility. McDowell offers a clearer explanation of the process of moral perception by combining virtue-centered and realist perspectives and using Kant's concept of "external view" and Locke's model of secondary qualities. He creates a compromise and balance between sentimentalism and rationalism in ethics. In his view, sensory and emotional perception is a starting point in the realm of morality that is complemented by rational understanding and judgment. Proper family and social upbringing can play a role in the formation of these sensibilities.

The knowledge intended by Socrates and Plato is not simply knowing good from evil, but rather a kind of stable and reliable awareness that can only be achieved through proper upbringing and practice.

Discussion and Conclusion:

McDowell's theory faces criticisms. One of the main criticisms is the identification of virtue with knowledge. This criticism suggests that if sensibility is the only or most important element of moral cognition and motivation, non-virtuous people cannot do the right thing, which is not the case. The theory also faces challenges from moral relativism and raises questions about how to ensure that all people perform the right moral action despite differences in talents and upbringing. Some also believe that the theory cannot explain moral judgment in children and is criticized by realists for ignoring the principle of "independent of the human mind" of reality.

References

Bransen J. (2002). On the Incompleteness of McDowell's

Moral Realism. *Topoi* (1-2):187-198.

Dancy, J (2018). *Practical Shape: A Theory of Practical Reasoning*. Oxford: Oxford University Press
Dancy, (1993). *Moral Reasons*. Oxford: Blackwell Publishing.

Kauppinen, A. (2014). *Moral* Stanford Encyclopedia of Philosophy.
<https://plato.stanford.edu/entries/moral-sentimentalism/>

Khazaei, Z. (2019). Agency and virtues. *Journal of Philosophical Theological Research*, 21(3): 119-140.

McDowell, J. (1978). Are Moral Requirements Hypothetical Imperatives?. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 52(Supplement): 13–29, Reprinted in McDowell 1998: 95–111

____ (1998- a). *Mind, Value and Reality*. Cambridge: Harvard University Press.

____ (1998 b). *Précis of Mind and World., Philosophy and Phenomenological Research* lviii.

____ (1998) *Virtue and Reason*. Harvard University Press; Cambridge, Massachuset.

____ (1985) *Values and Secondary Qualities*, in *Morality*

and Objectivity. T. Honderich (ed.), London: Routledge and Kegan Paul, pp. 110–129; reprinted in McDowell 1998: 131–150.

_____(1987) *Projection and Truth in Ethics*. Pamphlet, Department of Philosophy, University of Kansas; reprinted in McDowell 1998: 151–166.

_____(2006) *The Emotional Basis of Moral Judgments*. *Philosophical Explorations*, 9(1): 29–43.

Macdonald, C& MacDonald, G. (2008). *McDowell and His Critics.*: September 2006 Wiley-Blackwell Press, ISBN: 978-1-405-10624–

Prinz, J. (2010). *The Moral Emotions*. *The Oxford Handbook of Philosophy of Emotion*, *The Oxford Handbook of Philosophy of Emotion*, Peter Goldie, Pages 519–538, (ed.)

<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199235018.003.0024>

Nagel, T. (1970). *The Possibility of Altruism*. Oxford University Press.

Poato, (1977) *.the portable plato*. Ed, scott Buchanan, USA, penguin books.

Patkowski, I. (2014) *.Does McDowell's Sensibility Theory lead to an Unacceptable Relativism?*, Budapest, Hungary, Press

Slote, M (2007) *.Moral*

Sentimentalism. Oxford University Press.

Strobach, N. (1999) *.Platonism and anti- [in:] John McDowell: reason and nature*, ed. M. Willaschek, Münster, p. 55–58

Smith, M. (1994). *The Moral Problem*. Oxford: Blackwell.

_____(1997) *In Defence of The Moral Problem*,” *Ethics*, 108: 84–119.

Tollefsen, Christopher (2000) "McDowell's Moral Realism and the Secondary Quality Analogy" Published Online: 31 Dec 2018 Volume & Issue: Volume 1 (2000) - Issue 8 (May 2000), Page range: 29 – 42 .DOI: <https://doi.org/10.2478/disp-2000-0003>

Wiggins, David (2009) "Ethics: Twelve Lectures on the Philosophy of Morality" Harvard University Press.

Wojtanowska Weronika, (2016) "John McDowell's theory of moral sensibility", *logos_i_ethos_2016_1_(41)*, s. 73–85, DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/lie.1794>.

دانشگاه زنجان

تأملات فلسفی

شماره ۲۶۱۵-۲۵۸۸

شماره ۵۲۵۳-۲۲۲۸

انجمن ائمه‌نطق اسلامی ایران

جان مک داول و حساسیت اخلاقی

حمیده افلاطونی^۱ | زهرا خزاعی^۲ | مجید ملایوسفی^۳

۱. دانشجوی دکتری رشته فلسفه اخلاق دانشگاه قم، ایران. رایانامه: aflatooni.hamide@gmail.com

۲. استاد گروه اخلاق دانشگاه قم، ایران. رایانامه: z.khzaei@gmail.com

۳. دانشیار گروه فلسفه و حکمت دانشگاه بین المللی امام خمینی قزوین، رایانامه: mollayousefi@yahoo.com

اطلاعات مقاله:

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ‌ها:

دریافت: ۱۴۰۲/۲/۲۷

بازنگری: ۱۴۰۲/۶/۱۷

پذیرش: ۱۴۰۲/۹/۴

انتشار: ۱۴۰۳/۱۱/۱۵

واژگان کلیدی:

جان مک‌داول، حساسیت اخلاقی، واقع‌گرایی اخلاقی، طبیعت‌گرایی اخلاقی.

چکیده: حساسیت اخلاقی نظریه‌ای نسبتاً جدید در فلسفه اخلاق است که ریشه‌های آن به احساس‌گرایی اخلاقی قرن هجدهم بازمی‌گردد. این نظریه بر این اساس استوار است که علاوه بر ادراک عقلی، ادراک حسی و عاطفی نیز در تشکیل پایه‌های اخلاق، به‌طور واقعی دخیل هستند. به‌طور کلی، نظریات معاصر در مورد این موضوع را می‌توان به دو دسته اصلی تقسیم کرد: ناواقع‌گرایانه و واقع‌گرایانه. جان مک‌داول، به‌عنوان یک فیلسوف واقع‌گرا، از مدل کیفیات ثانویه جان لاک بهره برده تا واقعی‌بودن ادراکات حسی و عاطفی را تبیین کند. او تفسیری از کیفیات ثانویه مانند رنگ‌ها ارائه داده که به‌عنوان یک الگو برای تبیین ارزش‌های اخلاقی و درک واقعیت ارزش‌ها و نیز تأیید عینیت مطالبات اخلاقی است. از سوی دیگر، مک‌داول به‌عنوان طرفدار اخلاق فضیلت‌محور، اعتقاد دارد حساسیت اخلاقی یک فضیلت است و همان‌طور که فضیلت به‌معنای عام و فضایل خاص مربوط به شرایط متفاوت وجود دارد، یک حساسیت اخلاقی نیز ویژگی انسان فضیلت‌مند است و در موقعیت‌های خاص، حساسیت‌های اخلاقی ایجاد می‌شود. در حالی که این نظریه جدید و جالب است، با برخی انتقادات نیز مواجه است. یکی از چالش‌های اساسی این دیدگاه، تضاد با اصل مهم واقع‌گرایی است؛ به این معنی که چنین دیدگاهی به‌عنوان نظریه‌ای واقع‌گرایانه، استقلال از ادراکات حسی و عاطفی شخصی را نقض می‌کند. در این مقاله به معرفی این دیدگاه و به انتقادات مطرح‌شده درباره آن پرداخته شده است.

استناد: افلاطونی، حمیده، خزاعی، زهرا، ملایوسفی، مجید (۱۴۰۳). جان مک داول و حساسیت اخلاقی. *تأملات فلسفی* ۱۴(۳۳)، ۳۷-۷۰.

<https://doi.org/10.30470/phm.2023.551569.2198>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه زنجان.

DOI: <https://doi.org/10.30470/phm.2023.551569.2198>

Homepage: phm.znu.ac.ir

مقدمه

فیلسوفان اخلاق در حوزه معرفت‌شناسی به-طور عموم، اولویت را به عقل می‌دهند و همواره تفکر و عقل بر حس و عاطفه ارجحیت دارد. پس از قرن‌ها غلبه عقل‌گرایی در اخلاق، در عصر روشنگری و پس از آن، توجه و حتی اولویت دادن به احساس و عاطفه نیز در کنار نگاه عقلانی به اخلاق مورد توجه برخی فیلسوفان قرار گرفت. این فیلسوفان معتقدند که عواطفی مانند همدلی و همدردی، اساس بسیاری از اعمال اخلاقی ما هستند و این عواطف در حس اخلاقی^۱ ما تأثیر گذارند. توجه به حس اخلاقی منجر به ظهور دو نوع نظریه در حوزه اخلاق شده است: احساس‌گرایی اخلاقی^۲ که در قرن هجدهم و نوزدهم توسط فیلسوفان و متفکران انگلیسی مطرح شد و حساسیت اخلاقی^۳ که به‌عنوان یک نظریه فرااخلاقی در دوره معاصر معروف شده است و با مسائل متافیزیکی مانند واقع‌گرایی، طبیعت‌گرایی و عینیت‌گرایی پیوند خورده است.

یکی از فیلسوفان مهم در حوزه فرااخلاق که بر اهمیت ادراکات عاطفی در

اخلاق تأکید می‌کند، جان مک‌داول (متولد ۱۹۴۲) است. مک‌داول و همکارش دیوید ویگینز (متولد ۱۹۳۲) برای اشاره به دیدگاه خود از اصطلاح «حساسیت اخلاقی» (Moral Sensibility) استفاده کرده‌اند؛ البته دو واژه «Sensibility» و «Sensitivity» هر دو برای تبیین حساس بودن و حساسیت به کار می‌روند؛ اما دایره-المعارف کمبریج برای واژه «sensitivity» معادل‌هایی نظیر هوشمندی، نشان دادن عمق احساس و معقول بودن را آورده و آن را نوعی توانایی^۴ برای احساس کردن و درک کردن دانسته است که غالباً در روان‌شناسی و اخلاق کاربرد دارد و «sensitivity» یک ویژگی^۵ است که در زیبایی‌شناسی و علوم طبیعی کاربرد دارد. گویا هر موجود زنده‌ای می‌تواند نسبت به هر محرکی، «sensitive» باشد، اما تنها انسان است که می‌تواند «sensible» باشد و هنگام قرار گرفتن در یک موقعیت اخلاقی، حساسیت لازم نسبت به آن موقعیت در وی منجر به یک تصمیم و عمل اخلاقی صحیح شود. بنابراین «sensitive» بودن به‌معنای یک واکنش

4 ability

5 feature

1 Moral Sense

2 Moral Sentimentalism

3 Moral Sensibility

دارند و «عقل صرفاً برده تأثرات است و نمی‌تواند کاری کند جز پیروی از تأثرات و خدمت به آنها»^۷ (Kauppinen, 2014).

پس از فیلسوفان عصر روشنگری، «مور» با مطرح کردن مغالطه طبیعت‌گرایانه^۸ و تأکید بر نقش درک ما از خوبی، به‌عنوان مهم‌ترین محمول در اخلاق، حوزه جدیدی در اخلاق با عنوان فرااخلاق ایجاد کرد. سؤال اصلی در فرااخلاق این است که آیا عواطف و احساسات ما به‌عنوان پایه‌های ادراک اخلاقی، قابل شناسایی هستند یا خیر؟ برخی فیلسوفان مثل ایر،^۹ استیونسون^{۱۰} و هیر^{۱۱} تحت تأثیر پوزیتیویسم منطقی، پاسخ منفی به این سؤال داده‌اند و اخلاقیات را غیرقابل شناسایی دانسته‌اند؛ آنان در دسته فیلسوفان ناشناخت-گرایانه^{۱۲} جای گرفتند و نظریه‌های عاطفه-گرایانه^{۱۳}، ابراز‌گرایانه^{۱۴} و توصیه‌گرایانه^{۱۵} را مطرح کردند (شیراوند و دیگران، ۱۳۹۸: ۹۴)؛ اما دسته دیگری از فیلسوفان در قرن بیست و یکم، اخلاقیات را قابل شناسایی و از

سریع هیجانی (معمولاً غیرارادی) است که هر موجود زنده‌ای می‌تواند در شرایط مختلف از خود نشان دهد ولی در «sensitivity» نوعی توانایی، برای عکس‌العمل نهفته ناشی از حکمت وجود دارد.^۱

اگرچه حساسیت اخلاقی، نظریه‌ای جدید است که موضوع پژوهش برخی متفکران معاصر قرار گرفته، اما اهمیت دادن به عواطف و احساسات در اخلاق، پیشینه‌ای طولانی دارد. اولین کسی که به نقش عواطف و احساسات در اخلاق توجه کرد، منسیوس^۲ یونانی بود؛ بعد از او متفکران انگلیسی قرون هفدهم و هجدهم، شافتسبری^۳ و هاجسون^۴ اعتقاد داشتند همان‌طور که حس زیبایی-شناختی برای ادراک زیبایی‌ها ضروری است، حس اخلاقی هم به ما در ادراک اخلاقیات یاری می‌رساند. دیوید هیوم^۵ پیش‌تاز احساس‌گرایی، با تأکید بر عواطفی مثل همدلی و همدردی^۶ معتقد بود که در اخلاق، عواطف و احساسات اخلاقی، نقش مهم‌تری

7 Hume, 1739:415

8 G.E. Moore, Naturalistic Fallacy

9 A.J. Ayer (1910-1989)

10 C.L. Stevenson (1908-1979)

11 R.M. Hare (1919-2002)

12 Non-Cognitivism

13 Emotivism

14 Expressivism

15 Prescriptivism

1 See: www.dictionary.com ,

www.dictionary.cambridge.org,

www.oxfordlearnersdictionary.com

2 Mencius (372-289 BCE)

3 Shaftsbury (1613-1771)

4 Hutcheson (1746-1694)

5 Hume (1711-1776)

6 Sympathy & Empathy

گرایی، دیدگاه مک داوول به‌طور خاص تحلیل می‌شود و در پایان نقدها و چالش‌های مربوط به این دیدگاه مورد بحث قرار می‌گیرند.

۱. احساس‌گرایی و شناخت‌گرایی

گرچه تعدادی از اندیشمندی که با احساس‌گرایی اخلاقی موافق هستند، در واقع از نوعی ناشناخت‌گرایی حمایت می‌کنند، اما برخی دیگر، با تأکید بر احساسات و عواطف اخلاقی، تفسیرهایی شناخت‌گرایانه از این موضوع ارائه داده‌اند و بر این باورند که می‌توان دیدگاه‌هایی شناختی دربارهٔ احساسات و عواطف اخلاقی ارائه کرد؛ البته با توجه به اینکه هریک از این نظریه‌پردازان، روی مفهوم خاصی تأکید خاصی دارند، این دیدگاه‌های شناخت‌گرایانه از هم متمایز می‌شوند. به‌عنوان مثال، مایکل اسلوت^۲ علاوه بر انتقاد از رویکرد عقل‌گرایانه^۳ بر بهبود هنجارهای احساسی، مثل دلسوزی تأکید می‌کند و در مقابل، برخلاف هیوم، او اعتقادی به همدلی ندارد (Slote, 2009) و همچنین جاستین د'آرمز^۴ و

امور واقعی و طبیعی دانستند. این دسته که شناخت‌گرای نامیده می‌شوند، نظریه‌های واقع‌گرایانه و طبیعت‌گرایانه را مطرح کردند. یکی از مهم‌ترین این فیلسوفان، جان مک داوول است. اگرچه وی برای عواطف و احساسات جایگاه ویژه‌ای در اخلاق در نظر گرفته است، اما از زاویهٔ جدیدی به جایگاه عواطف در اخلاق می‌پردازد که در ادامه دیدگاه وی بررسی خواهد شد.

اگرچه مک داوول مقاله یا کتابی با عنوان حساسیت اخلاقی ندارد، اما وی از پرچم‌داران این نظریه محسوب می‌شود. آثار او که در آنها به حساسیت اخلاقی اشاره کرده عبارتند از: کتاب‌های ذهن و جهان (۱۹۹۴)، کتاب ذهن، ارزش و واقعیت، (۱۹۹۸)، معنا، دانش و واقعیت (۱۹۹۸) و مقالات «حقیقت و معنا» (۱۹۸۴)، «فضیلت و ارزش» (۱۹۸۹)، «آیا الزامات اخلاقی امور فرضی هستند؟» (۱۹۷۸)، «فضیلت و عقل» (۱۹۸۹)، «ارزش زیبایی‌شناختی، عینیت و ساختار جهان» (۱۹۸۳)، «ارزش‌ها و کیفیات ثانویه» (۱۹۸۵)، «دو نوع طبیعت‌گرایی» (۱۹۹۶). در مقاله حاضر پس از بررسی رابطهٔ احساس‌گرایی، شناخت‌گرایی و طبیعی-

3 ethical rationalism
4Justin D'Arms

1 Cognitivism
2 Michael Slote

در جهت مخالفی با احساسات و عواطف ما شکل بگیرند، اما این فرایند عقلی می‌تواند آرمان‌های حسی و عاطفی ما را تغییر دهد (Smith, 1994: 43).

اسمیت (با توجه به ادعای خود) معتقد است باید بین عقل، عواطف و احساسات و نیز امیال ما هماهنگی و انسجام^۶ وجود داشته باشد (Smith, 1997: 95) و عقلانیت، این انسجام را بین احساسات و امیال ما برای انطباق با مطلوبیتِ باورهایمان فراهم می‌کند (Kauppinen, 2014).

دیوید ویگینز و جان مک‌داوول به‌عنوان دو نمایندهٔ برجستهٔ دیدگاه شناخت‌گرایی، دربارهٔ احساسات و عواطف در اخلاق، به‌رغم اشتراک در پذیرش شناخت‌گرایی، دیدگاه‌هایشان اختلافاتی باهم دارد؛ در حالی که ویگینز بر آفاقی و عینی بودن واقعیت احساسات اخلاقی تأکید دارد، مک‌داوول بر انفسی یا ذهنی بودن آن متمرکز است. ویگینز بر واقعیت عینی گزاره‌های اخلاقی تأکید می‌کند و معتقد است همهٔ انسان‌ها به‌خاطر طبیعت و درک مشترک، قادر به درک صحیح موقعیت‌های اخلاقی و

دنیل جاکوبسون^۱ نیز بر فراقنی^۲ احساسات و عواطف بشر هنگام مواجهه با مسائل اخلاقی تأکید دارند و بر این باورند که احساسات اخلاقی، واکنش ما به واقعیت‌های اخلاقی عالم ما هستند؛ بنابراین ارزیابی‌های اخلاقی هم باید به‌واسطهٔ همین واکنش‌های عاطفی ما درک شوند (Jacobson & D'Arms, 1995).

دیدگاه شناخت‌گرایانهٔ دیگر متعلق به جسی پرینتز^۳ است. وی معتقد است این دیدگاه، با اینکه مثل نظریات ناشناخت‌گرایانهٔ عاطفه‌گرایی و شهودگرایی، با فهم عرفی^۴ از اخلاق همسویی و همخوانی دارد، اما فاقد معایب و ایرادات این نوع نظریات است و به‌طور کلی پرینتز تلاش بسیاری می‌کند تا به انتقادات و اعتراضات واردشده بر این نظریه پاسخ دهد (Prinz, 2010: 530).

مایکل اسمیت^۵ در حالی که بر اهمیت عواطف و احساسات در اخلاق تأکید می‌کند، به عقل نیز نقش محوری اعطا می‌کند. مطابق نظر اسمیت، در فرایند رشد عقلی ما ممکن است باورهای اخلاقی حتی

5Micheal Smith (1954)

6integrity

7 objective

8 Subjective

1Daniel Jacobson

2Projectivism

3 Jesse Prinz

4 common sense

حقیقت قطعی‌ای نیست که عقل بتواند کاشف آن باشد (Wiggins, 2009). ویگینز می‌گوید: «در سپری کردن زندگی، حقیقت، و چیزی مانند حقیقت آشکار وجود ندارد که ما موظف باشیم آن را دنبال کنیم. هر که گمان کند که حقیقتی مستقل از من وجود دارد که می‌گوید من باید این کار را بکنم یا فلان شیوه عقلانی باید شیوه زندگی من باشد، به بیراهه رفته‌است» (Wiggins, 2009).

۲. حساسیت اخلاقی و طبیعت‌گرایی اخلاقی

همان‌طور که اشاره شد، نظریه حساسیت اخلاقی با تأکید بر اهمیت درک حسی و عاطفی در تقسیم‌بندی نظریات اخلاقی، ذیل واقع‌گرایی اخلاقی^۱ قرار می‌گیرد. واقع‌گرایی اخلاقی، تأکید دارد که واقعیت‌های اخلاقی (مستقل از باورهای اخلاقی ما و تعیین‌کننده صدق و کذب باورهای ما هستند) دسته‌بندی‌های مختلفی دارد. طبق یکی از این دسته‌بندی‌ها که مربوط به موضوع این پژوهش است، واقع‌گرایی شامل طبیعی‌گرایی اخلاقی^۲ و ناطبیعی-گرایی اخلاقی^۳ است

اتخاذ تصمیم درست در اخلاق هستند؛ اما مک‌داول با تأکید بر واقعی بودن موقعیت‌های اخلاقی، بر این باور است که در امور اخلاقی، فهم اخلاقی ما علاوه بر ادراک شرایط بیرونی که وابسته به طبیعت مشترک ما انسان‌هاست، وابسته به درک ذهنی فاعل شناسا نیز هست. ویگینز در کتاب دوازده سخنرانی در باب فلسفه اخلاق، بر ناکارآمدی عقل در حوزه اخلاق، تأکید ویژه‌ای کرده‌است. به عقیده او احساسات و عواطف انسان مبنای عقلانی ندارند و در امور ارزشی و اخلاقی، عقلانیت نیز یکسره به صورت عینی در امور ارزشی و اخلاقی ناممکن است. مادامی که با عقلانیت در باورهای نظری سر و کار داریم، می‌توانیم تفکر را به صورت غیرشخصی تصور کنیم؛ اما وقتی پای مسائل ارزشی به میان می‌آید، به تقابل شگفت‌انگیزی میان کیفیات اولیه و سایر کیفیات دست می‌یابیم. بنابراین به نظر ویگینز می‌توان میان واقعیت و ارزش تمایز قائل شد. می‌توان گفت که هرآنچه از ارزش برخوردار است، کیفیت اولیه واقعی ندارد. نتیجه‌گیری ویگینز این است که در حوزه عقل عملی برخلاف قلمرو عقل نظری، هیچ

3 Moral Non-naturalism

1 moral realism

2 Moral Naturalism

واقع گرایانه است (مک ناوتن، ۱۳۸۳: ۲۵). احساس گرایان عصر روشنگری ادراک اخلاقی را به عنوان ادراک زیبایی شناسانه در نظر می گرفتند و متفکران معاصر مدافع حساسیت اخلاقی، از جمله مک داوول، با بهره گیری از مفهوم کیفیت های ثانویه و تشبیه ادراک رنگ به تبیین ادراک این حقایق اخلاقی می پردازند.

۳. دیدگاه متافیزیکی و معرفت شناختی مک داوول

مک داوول در طول زندگی حرفه ای خود، فلسفه را «درمان کننده» می دانست و در نتیجه تحت تأثیر ویتگنشتاین در رساله پژوهش های فلسفی که «همه چیز را همان طور که هست رها می کرد»، او آن را شکلی از سکوت گرایی فلسفی^۱ می داند.^۲ بر اساس چنین دیدگاهی، فلسفه نمی تواند در مورد اینکه مثلاً چگونه فکر و زبان با جهان ارتباط دارد، توضیحی بدهد، اما می تواند با ارائه توصیف های مجدد موارد فلسفی مشکل ساز، فیلسوف سردرگم را به حالت تیزبینی فکری بازگرداند.

(Dancy, 2018: 39). طبیعی گرایی اخلاقی بر این باور است که ویژگی های اخلاقی، خصوصیات طبیعی هستند؛ در حالی که مدعای مهم ناطبیعی گرایی اخلاقی این است که مفاهیم و خصوصیات اخلاقی از حیث معناشناختی و مابعدالطبیعی، مستقل و قائم به ذات هستند.

ناطقین گرایان معتقدند ویژگی های اخلاقی اموری غیرطبیعی هستند. بر اساس این آموزه که مدافع اصلی آن «جی. ای. مور» است، مثلاً «خوب» را نمی توان بر حسب «دلپذیر»، «تکامل یافته»، «مطلوب» و غیره تعریف کرد. شهودگرایی اخلاقی، نوعی ناطبیعی گرایی اخلاقی است که ادعا می کند ما گاهی آگاهی شهودی از ویژگی های حقایق اخلاقی داریم که به نهادهای قابل مشاهده (مانند رفاه) ارجاع داده می شود. در مقابل، طبیعی گرایان معتقدند حقایق اخلاقی، یا حقایق طبیعی هستند یا ترکیبی از حقایق طبیعی هستند؛ مثلاً انسان فضیلت مند، انسان عاقل و کاملی است که عمل درست انجام می دهد. مطابق این دسته بندی ها، حساسیت اخلاقی، نظریه ای طبیعت گرایانه و در نتیجه

I philosophical quietism

۲ برای اطلاعات بیشتر ر. ک: «مفهوم واقعیت در نگرش ویتگنشتاین»، نوشته محسن دنیوی، غلامحسین مقدم

حیدری. مجله تأملات فلسفی دانشگاه زنجان، شماره ۱۹:

متضاد، وجه مشترک مهمی دارند و برای توصیف این موضوع باید ایده‌ای مانند «داده‌های حسی»^۴ را معرفی کرد. آشنایی با چنین داده‌هایی «بالاترین عامل مشترک» در هر دو مورد است. به نظر می‌رسد دانش ما از دنیای خارج، غیرمستقیم و از طریق واسطه‌گری چنین داده‌های حسی است. در این ادعا که ادراک واقعی و ادراک غیرحقیقی (یا توهمی مثل شکسته دیدن چوب در آب) دارای بیشترین عوامل مشترک نیستند، مضمونی قابل مشاهده است که در سرتاسر آثار مک‌داول جریان دارد؛ یعنی تعهد به این که افکار، اساساً تنها در محیط اجتماعی و فیزیکی آنها قابل تفکیک هستند، به اصطلاح نوعی برون‌گرایی در مورد ذهن است.^۵

به موازات توسعه این دیدگاه در ذهن و زبان، مک‌داول، کمک‌های قابل توجهی به فلسفه اخلاق، به‌ویژه بحث‌های فرااخلاقی در مورد ماهیت دلایل اخلاقی و عینیت اخلاقی کرد. مک‌داول دیدگاهی را توسعه داد که به‌عنوان واقع‌گرایی کیفیات ثانویه یا نظریه حسی یا حس اخلاقی^۶ شناخته شد. این

مک‌داول کوشیده است تا در برابر تأثیر آنچه او به‌عنوان شکل علمی و تقلیل‌دهنده طبیعت‌گرایی فلسفی می‌پندارد، (که در عصر ما بسیار رایج شده است) مقاومت کند؛ با وجود این از نوعی «طبیعت‌گرایی ارسطویی»^۱ که توسط بینش‌های کلیدی هگل، ویتگنشتاین و دیگران تقویت شده است، دفاع می‌کند ([McDowell, 1995: 36](#)).

او همچنین تحت‌تأثیر ویتگنشتاین شرحی از تجربه ادراکی ارائه داده که در خدمت واقع‌گرایی است؛ در این تجربه، استدلال بر اساس توهم^۲ یک نظریه به‌صورت غیرمستقیم یا به‌عنوان نماینده ادراک رد می‌شود؛ زیرا این استدلال فرض می‌کند که «بالاترین عامل مشترک»^۳ در بین تجربه‌های واقعی و وهمی (توهم‌آمیز) وجود دارد. درحالی که به‌وضوح بین ادراک و داشتن یک باور تمایزی وجود دارد. می‌توان یک چوب «ظاهراً خمیده» را در آب دید، اما باور نکرد که خمیده است زیرا فرد می‌داند تجربه‌اش توهمی است. مدافع این استدلال می‌گوید که دو حالت ذهنی در این موارد

5 externalism about the mental
6 secondary property realism, or sensibility or moral sense theory

1 Aristotelian Naturalism
2 the argument from illusion
3 highest common factor
4 sense data

ساختار توجیه درست نیست و باید با نظریه تمایل انگیزشی نگل جایگزین شود (98). Nagal, 1970). مطابق این تبیین، نظریه‌ای درباره وضعیت متافیزیکی ارزش‌ها وجود دارد: فاعل‌های اخلاقی باورهای درباره حقایق اخلاقی شکل می‌دهند که می‌توانند درست یا نادرست باشند. با این-حال، واقعیت‌هایی مانند حقایق درباره تجربه رنگ، انسان محوری را با واقع‌گرایی ترکیب می‌کنند. ارزش‌ها در دنیا برای هیچ ناظری وجود ندارد؛ به‌عنوان مثال برای کسی که در حدّ ما دغدغه اخلاق نداشته باشد، ارزش اخلاقی هم وجود ندارد. با این‌حال، رنگ‌ها نیز در جهان نیستند، اما نمی‌توان انکار کرد که رنگ‌ها، هم در تجربه ما حضور دارند و هم برای توضیح خوب در درک عقل سلیم ما از جهان مورد نیاز هستند.

آزمون واقعی بودن یک کیفیت یا ویژگی این است که بینیم آیا در قضاوت‌هایی که برای آن استفاده می‌شود، معیارهای استدلال عقلانی توسعه یافته وجود دارد و آیا برای توضیح جنبه‌هایی از تجربه ما که غیرقابل توضیح هستند، مورد نیاز است یا خیر؟ مک داوول فکر می‌کند که ویژگی‌های اخلاقی، هر دوی این آزمون‌ها را پشت سر

تئوری از طریق سیستم (ادراکی) یک عامل فضیلت‌مند ایدئال پیش می‌رود: چنین فاعلی/عاملی دو ظرفیت متصل دارد. اولاً او مفاهیم درست و درک درست از مفاهیم دارد و قادر است با توجه به باورهای اخلاقی به موقعیت‌هایی فکر کند که در آنها قرار می‌گیرد؛ ثانیاً به دلیل داشتن چنین باورهای اخلاقی، به صورت خودکار، دلایل مخالف را وادار به سکوت کند، زیرا اعتقاد دارد که این روش بهترین راه برای درک این ایده سنتی است که دلایل اخلاقی، به‌ویژه دلایل معتبر و مؤثر هستند. همچنین مک داوول نظریه هیوم را رد می‌کند که می‌گوید هر عمل ارادی نتیجه ترکیب یک باور و یک میل است؛ بدین معنی که باور به صورت منفعلانه‌ای، تصویری ارائه می‌دهد و میل انگیزه را فراهم می‌کند.

مک داوول به پیروی از توماس نگل معتقد است که درک یک فرد فضیلت‌مند از شرایط (یعنی باور وی)، هم عمل و هم میل را توجیه می‌کند. برای درک میل باید شرایطی را که شخص تجربه کرده و او را مجبور به عمل کرده است، درک کنیم. بنابراین، در حالی که دیدگاه هیومی ممکن است در مورد تبیین صادق باشد، در مورد

یک روایت طبیعی تقلیل‌گرایانه را که او «طبیعت‌گرایی یا ناتورالیسم طاس»^۴ می‌نامد، رد می‌کند. او این را با دیدگاه «طبیعت‌گرایانه» خود که در آن ظرفیت‌های متمایز ذهن، دستاورد فرهنگی «طبیعت‌ثانویه»^۵ ما هستند، مقایسه می‌کند؛ این ایده‌ای است که او از گادامر اقتباس کرده است (تورنتون، ۱۳۹۷: ۲۰).

۴. ارزش‌های اخلاقی و کیفیات ثانویه

مک‌داول به منظور شرح نظریه طبیعی‌گرایانه خود، از الگوی کیفیات ثانویه جان لاک استفاده می‌کند و با مقایسه حس اخلاقی و حس زیبایی‌شناسانه سعی می‌کند تا حساسیت اخلاقی را در قالب یک فضیلت اخلاقی توضیح دهد. او به‌عنوان یکی از مدافعان اخلاق فضیلت‌محور نوارسطویی تأکید می‌کند که تربیت اخلاقی برای داشتن چنین فضیلتی بسیار حائز اهمیت است. نظریه مک‌داول در واقع جدالی علیه نظریه «خطای مکی» است. بر اساس کتاب *اخلاق: جعل درست و نادرست*، مکی از عینیت اخلاقی^۶

می‌گذارند. معیارهای ثابتی برای استدلال عقلانی وجود دارد و ویژگی‌های اخلاقی در طبقه کلی آن ویژگی‌هایی قرار می‌گیرند که انسان‌محور، اما واقعی هستند.^۱ ارتباط بین متافیزیک عمومی مک‌داول و این ادعای خاص در مورد ویژگی‌های اخلاقی که همه ادعاهای مربوط به عینیت اعمال واقعی ما باید از منظر درونی بررسی شود، دیدگاهی است که او از ویتگنشتاین متأخر می‌گیرد. مک‌داول در کتاب «ذهن و جهان» بر درک گسترده‌کانتی از قصد و نیت، و بر ظرفیت ذهن برای بازنمایی متمرکز است. هدف مک‌داول در این کتاب، تحت‌تأثیر تشخیص معروف سلرز از «اسطوره ارائه‌شده»^۲ این است که در تجربه‌گرایی سنتی، توضیح دهد که چگونه ما در تجربه ادراکی خود، از جهان منفعل هستیم، اما در مفهوم‌سازی آن فعال هستیم. او در تبیین خویش سعی می‌کند از هرگونه ارتباط با ایدئالیسم اجتناب کند و توصیفی از آنچه کانت «خودانگیختگی»^۳ قوه قانون‌گذاری ما در تجربه ادراکی نامیده است، ارائه دهد. مک‌داول در *ذهن و جهان*

4 bald naturalism

5 second nature

۶ درباره عینیت اخلاقی ر.ک: «معطوف بودن اخلاق به عینیت و عینی‌گرایی درباره اخلاق». سیدعلی اصغری،

1 <https://web.archive.org/web/20120727052250/http://www.philosophy.pitt.edu/people/faculty/mcdowell.php>

2 Given myth

3 spontaneity

به عنوان یک توهم نام برده است و بیان می - دارد که تجربه پدیدارشناختی ما از ارزش‌ها دچار خطا و خلل معرفتی است (Mackie, 1977: 34). بر اساس نظر مکی، ارزش‌های اخلاقی نمی‌توانند به صورت عینی در جهان واقعی وجود داشته باشند و وجود اختلافات اخلاقی نشان‌دهنده بی‌ثباتی و واقعی نبودن اصول اخلاقی است. مکی تحلیل می‌کند که اگر ارزش‌های اخلاقی عینی وجود داشتند، نباید اختلافات اخلاقی رخ می‌داد؛ اما با وجود این اختلافات که بدیهی و قابل قبول است، می‌توان نتیجه گرفت که ارزش‌های اخلاقی عینی وجود ندارند. همچنین مکی با استفاده از دو استدلال (به عجب بودن ارزش‌های اخلاقی و وجود اختلافات اخلاقی)، وجود ارزش‌های اخلاقی عینی را رد می‌کند (قلعه بهمن، ۱۳۸۳: ۶۱).

مک‌داوول در پاسخ به مکی و تبیین وجود حقایق اخلاقی، این حقایق را با عنوان کیفیات ثانویه در نظر می‌گیرد؛ هر چند مفهوم کیفیات اولیه و ثانویه در دیدگاه جان لاک و مک‌داوول تفاوت دارد. در دیدگاه جان لاک، هر شیء از مجموعه‌ای از اتم‌ها تشکیل

شده و کیفیات اولیه در واقع ویژگی‌های بنیادین اشیا هستند و اتم‌ها به خودی خود دارای ویژگی‌هایی هستند و بر روی اشیای دیگر تأثیر می‌گذارند؛ اما کیفیات ثانویه کیفیاتی هستند که از ترکیب اتم‌ها و نحوه چینش آنها، شکل یافته‌اند؛ بنابراین، کیفیات ثانویه مشخصه‌های عمومی و جامعی از اشیا نیستند؛ زیرا این اوصاف از نحوه چینش و بافت اتم‌ها در اشیای مرکب پدید می‌آیند و اشیای عالم نیز در چینش خود، با یکدیگر متفاوت هستند (لاک، ۱۳۹۹: ۲۳۵). در مورد نحوه ادراک کیفیات ثانویه از نظر لاک، به نظر می‌رسد هرگاه این کیفیات، اموری باشند که در ما یک احساس ادراکی ایجاد کنند و ما آنها را مستقیماً ادراک کنیم، کیفیات اولیه است و هرگاه این کیفیات در سایر اشیای مادی، تغییری پدید آورند و بعد ما آن تغییرات را درک کنیم، آن تغییرات، کیفیات ثانویه‌اند که با واسطه ادراک می‌شوند (کاپلستون، ۱۳۸۲ ج ۵: ۱۰۵). مطابق دیدگاه مک‌داوول در مورد کیفیات اولیه و ثانویه (که البته متفاوت است)، کیفیت‌های اولیه اوصاف و اموری هستند که با ماهیت و ذات اشیا

سروکار دارند؛ به طوری که اگر هیچ مشاهده‌گری در عالم وجود نداشته باشد، آن اوصاف در عالم وجود دارند. به عبارت دیگر، کیفیت‌های اولیه اوصافی هستند که بدون لحاظ کردنِ حالاتِ ذهنی خاص، وجود دارند و قابل درکند؛ در مقابل، کیفیت‌های ثانویه، کیفیت‌هایی هستند که از ارتباط حواس ما با ماهیت و طبیعت اشیا حاصل می‌شوند. بنابراین، ثانویه بودن به معنای وابسته به ذهن کسی بودن و در ذهن کسی محقق شدن است. به عبارت بهتر، کیفیت‌های ثانویه علاوه بر وجود شیء مورد ادراک، نیازمند شخص مُدرک یا فاعل شناسا نیز هستند؛ یعنی کیفیت‌های ثانویه از تعامل میان شیء مورد شناسایی و فاعل شناسا پدید می‌آیند؛ به گونه‌ای که اگر هر کدام از دو طرف وجود نداشته باشند، ادراک آن خصلت محقق نخواهد شد ([Dancy, 1993: 123](#)).

با استفاده از تمایز بین کیفیت‌های اولیه و ثانویه و برای تبیین معنای حس اخلاقی، آن کیفیات با حس زیبایی‌شناختی مقایسه می‌شوند؛ برای مثال، زیبایی چیزی است که ما در برخی چهره‌ها، آثار هنری و منظره‌ها

می‌بینیم؛ با این حال، صرفاً مشاهده چیز زیبا برای درک زیبایی آن کافی نیست. برای مشاهده زیبایی، ما علاوه بر حواس پنج‌گانه، به حس زیبایی‌شناسانه^۱ هم نیاز داریم تا زیبایی را در اشیا و امور ادراک کنیم. همان‌طور که حس زیبایی‌شناسی، ما را از زیبایی اشیا آگاه می‌کند، می‌توان حس اخلاقی را حسی قلمداد کرد که ما را از آنچه خوب و اخلاقی است، آگاه می‌کند. بنابراین، همان‌طور که بدون حس زیبایی‌شناسی، شما ممکن است تمام رنگ‌ها و اشکال را ببینید، اما زیبایی آنها را درک نکنید، بدون حس اخلاقی هم ممکن است اعمال و رفتار فردی را ببینید، اما ویژگی‌های اخلاقی آن عمل یا رفتار، پنهان بماند و هیچ راهی برای کشف آنها نباشد. به عنوان مثال، فردی که دارای یک حس اخلاقی فعال است، با مشاهده کسی که مورد ضرب و شتم قرار گرفته، درک واضحی از نادرست بودن عمل ضرب و شتم دریافت می‌کند و یک تصمیم اخلاقی می‌گیرد ([Kauppinen, 2014](#)).

مک‌داول با اشاره به تمایز بین کیفیت‌های اولیه و ثانویه، تأکید می‌کند که درک یک ویژگی از جنس کیفیت ثانویه،

درکی مبهم و همراه با توهم نیست. وی با مقایسه ارزش و رنگ، خاطرنشان می‌کند که درک مردم از یک رنگ خاص به شرایط موجود در یک شیء بستگی دارد. بنابراین، شرایطی که باعث می‌شود رنگ قرمز، «قرمز» به نظر برسد عینی است و به تصمیم خودسرانه شخص وابسته نیست. از سوی دیگر تا زمانی که موجودی نباشد تا رنگ قرمز را درک کند، هیچ رنگی آشکار نخواهد شد (ملایوسفی، ۱۳۸۴). مک‌داوول معتقد است که فرق بین کیفیت‌های ثانویه مانند رنگ و بو و ارزش‌های اخلاقی در این است که کیفیت ثانویه در آدمی نوعی تجربه حسی ایجاد می‌کند، اما ارزش‌های اخلاقی که خاصیت‌های واقعی ذهن و بخشی از طبیعت بشر هستند، نوعی تأیید یا عدم تأیید ایجاد می‌کنند. کیفیت‌های ثانویه برخلاف کیفیت‌های اولیه، از جهتی ذهنی و قائم به فردند؛ یعنی اوصافی هستند که بر حسب حالات ذهنی خاص به درستی قابل درکند، اما این حالات ذهنی خاص، شرط کافی برای درک آن کیفیت‌ها نیست و باید نوعی عینیت در عالم داشته باشند. با توجه به این مطلب و در پاسخ به نقد مکی، مک‌داوول می‌گوید اگر ارزش‌های اخلاقی را همانند کیفیت‌های

ثانویه در نظر بگیریم، دیگر از عجایب عالم نیستند و وجودی «هرچند متفاوت با سایر اشیا» اما کاملاً عینی پیدا می‌کنند (McDowell, 1998b: 365-7). مک‌داوول معتقد است که مکی با انتقاد از وجود ارزش‌ها به غلط معتقد است که آنها باید به‌عنوان ویژگی‌های اصلی تصور شوند. در واقع به‌گمان مکی، ارزش‌های اخلاقی را باید جزء کیفیت‌های اولیه در نظر گرفت و چون مطابق با استدلال‌هایش، ارزش‌ها وجود خارجی ندارند، پس اصلاً نباید مورد بحث قرار گیرند؛ در حالی که به نظر مک‌داوول، ارزش‌ها جزء کیفیت‌های ثانویه محسوب می‌شوند و همان‌طور که رنگ‌ها، بوها، صداها و ... وجود دارند و البته وجودشان وابسته به شخص ادراک‌کننده است، ارزش‌های اخلاقی هم دقیقاً به‌همین ترتیب وجود دارند. واضح است که چگونه ملاحظات مک‌داوول، ایرادات مورد اشاره مکی را برطرف می‌کند؛ زیرا ارزش‌ها همانند رنگ‌ها، مستقل از حساسیت ما وجود دارند. باید توجه داشت که ارزش‌ها مانند ایده‌های افلاطونی که موجوداتی مستقل از توانایی ادراکی ما باشند، فرض نمی‌شوند؛ میزان و نوع وجود داشتن ارزش‌های اخلاقی

نیستند، بلکه ما جهان را به شکل ارزیابانه به‌عنوان نویددهنده ارزش‌های خاص، تجربه می‌کنیم (Tollefsen, 2000). این ایده که با مدل انگیزش درون‌گرایانه مک‌داول مرتبط است، شباهت چشمگیری با درک خاصی از ارزش‌ها دارد که بر اساس آن، ارزش‌ها برای مورد توجه واقع شدن، از «قدرت جذب» برخوردارند. مک‌داول تلاش می‌کند این پدیده را به‌واسطه ترکیب نظریه انگیزش با هستی‌شناسی و معرفت-شناسی ارزش درک کند (Bransen, 2002).

۵. فضیلت‌محوری و حساسیت اخلاقی

مک‌داول که به‌عنوان یکی از مدافعان اخلاق فضیلت‌محور نوارسطویی شناخته می‌شود، مبانی اخلاق فضیلت‌محور را با ایده‌ی حساسیت اخلاقی تلفیق می‌کند و بر تبیین دیدگاه خود با توجه به مبانی فضیلت‌محورانه تمرکز دارد. او در تقابل با برخی فیلسوفان فضیلت‌محور که اخلاق فضیلت را در تضاد با اخلاق وظیفه‌گرایانه کانت می‌بینند (ملایوسفی و دیگران، ۱۳۹۵)، در نظریه حساسیت اخلاقی، این دو دیدگاه را تلفیق می‌کند. مک‌داول با استناد به امر مطلق کانت

وابسته به ظرفیت ادراک اخلاقی و حساسیت انسان نسبت به آنهاست. بنابراین، مطابق نظر مک‌داول، مدل کیفیات ثانویه می‌تواند به‌عنوان الگویی برای ارزش‌ها استفاده شود. با این حال، او می‌پذیرد که این مدل کامل نیست و یک تفاوت عمده بین کیفیت‌های ثانویه و ارزش‌ها وجود دارد؛ خصوصیات ثانویه که در یک شیء قرار دارند، باعث می‌شود که این شیء به‌طور خودکار به شکلی خاص درک شود؛ در حالی که ارزش‌ها این امکان را دارند که در شرایط خاصی که مستلزم عمل به شیوه‌ای خاص است، درک شوند. به‌عبارت دیگر، ارزش‌های مربوط به وضعیت معین، شایسته‌ابراز یک واکنش خاص هستند. علاوه بر این، همان‌طور که «تولفسن» در مقاله خود درباره مک‌داول اشاره می‌کند، وقتی می‌توان بین ارزش‌ها و واقعیت رابطه برقرار کرد تا ارزش‌هایی را که به یک موقعیت خاص ربط دارند، درک کنیم، اقتضای آن را داریم که به‌گونه‌ای خاص عمل کنیم؛ یعنی در هر موقعیت باید عمل خاصی را انجام دهیم: «در هر موقعیتی، اغلب ارزش‌هایی که مورد علاقه ما هستند، به‌طور مستقیم در این دنیا

به فضایل خاص و جزئی مانند شجاعت می‌پردازند، مک‌داوول نیز همچین به حساسیت اخلاقی به معنای عمومی و همچنین به حساسیت‌های خاص و جزئی اشاره می‌کند. به عقیده وی، ناممکن است بدون داشتن فضیلت به معنای عمومی، فضیلت خاصی داشته باشیم. به عبارت دیگر، باید منش^۱ فضیلت‌مندی را داشته باشیم تا به تفاوت‌ها و شباهت‌های بین فضیلت‌های مختلف در موقعیت‌های مختلف بپردازیم (McDowell, 1998a: 50). بنابراین، یک فضیلت کلی وجود دارد که شامل داشتن درک صحیح از موقعیت‌هایی است که عمل فضیلت‌مندان را می‌طلبد و متناسب با آن، فضیلت‌های خاص و جزئی منطبق بر موقعیت‌های مختلف نیز وجود دارند. به-عبارت دیگر، یک حساسیت کلی (نقطه مقابل بی‌اعتنایی) به عنوان یک ویژگی اخلاقی وجود دارد و همچنین حساسیت‌های خاص نسبت به موقعیت‌های خاصی که به تصمیم یا اقدام اخلاقی منجر می‌شوند. مک‌داوول یادآوری می‌کند که «ما مفاهیم فضایل خاص را به کار می‌بریم تا تفاوت‌ها و شباهت‌های میان جلوه‌های یک حساسیت

و مفهوم فضیلت ارسطویی، تلاش می‌کند ماهیت عینی ارزش‌ها را با تأکید بر نقش برجسته اجتماع در تشخیص ارزش‌ها و دلایل اخلاقی روشن کند. او مانند ارسطو باور دارد که حساسیت اخلاقی یک توانایی است که باید کسب شود و بنابراین فضیلت در فرایند رشد شکل می‌گیرد؛ البته مک‌داوول واقع‌گرا، نقدهایی هم به کانت دارد از جمله اینکه به نظر مک‌داوول، فرد در اثر تربیت اخلاقی فضیلت‌مند می‌شود و توانایی دیدن واقعیات اخلاقی را کسب می‌کند و این برخلاف نظر کانت است که اخلاق را محصول اراده خودمختار انسان، از آن جهت که عاقل است، می‌پنداشت (میاندری، ۱۳۸۶). فضیلت حساسیت، توانایی درک الزاماتی است که بر ما تحمیل می‌شود؛ در شرایطی که نیازمند تصمیم اخلاقی یا اقدامی مطابق با اصول اخلاقی هستیم، یک الزام درونی برای انجام اخلاقی در خودمان درک می‌کنیم و تنها زمانی که این اقدام اخلاقی صورت پذیرد، آن الزام درونی از بین می‌رود (Wojtanowska, 2016).

همان‌طور که افلاطون و ارسطو در بحث فضیلت، هم به فضیلت به معنای عمومی و هم

واحد را نشان دهیم. توانایی تشخیص الزاماتی که موقعیت بر فرد تحمیل می‌کند، به صورت کلی یک فضیلت به حساب می‌آید» (McDowell, 2002: 53).

درواقع، اینکه نسبت به موقعیت‌های اخلاقی که با آنها مواجهیم، بی‌تفاوت نباشیم، حساسیت به معنای عام و اینکه در یک موقعیت اخلاقی که می‌بینیم عده‌ای در حال آزار یک حیوان هستند، در آن موقعیت خاص، نسبت به نجات آن موجود از دست آن افراد اقدام کنیم، حساسیت به معنای خاص مخالفت با حیوان‌آزاری است. برخلاف آنچه ممکن است از واژه حساسیت برداشت شود، نظریه مک‌داول، صرفاً تأکید بر نقش مهم‌تر عواطف در اعمال اخلاقی نیست؛ البته مطابق نظر وی «حساسیت اخلاقی یک شیوه احساس کردن نیست، بلکه دیدن قلمرو ارزش‌ها و الزامات است. حساسیت، شخصاً یک ظرفیت شناختی است، یک توانایی برای تشخیص ارزش‌ها و الزامات اخلاقی مرتبط با وضعیت موجود است» (McDowell, 1987: 92).

مک‌داول اهمیت فضیلت‌مندی را در این دیدگاه با ارجاع به مثال «مهربانی» در مورد فردی که به نجات یک حیوان در حال

آزار دیدن می‌شتابد، خاطرنشان می‌کند و می‌گوید همواره می‌توان به یک انسان که دارای فضیلت مهربانی است اعتماد کرد؛ زیرا وقتی که لازم است، رفتاری مهربانانه دارد. به علاوه، رفتار مهربانانه‌اش، مثل رفتار شجاعانه، پیامد عادت غیرعقلانی یا غریزه نیست؛ بلکه بخشی از شخصیت اوست و همیشه چنین رفتاری از وی دیده می‌شود. همچنین دلیل وی برای این نوع رفتار، موقعیتی است که نوع خاصی از رفتار را از فرد مطالبه می‌کند. بنابراین، او در همه موقعیت‌ها آگاهی کاملی نسبت به این نوع رفتار دارد. فرد مهربان نسبت به تعهدات خاصی که موقعیت بر او تحمیل می‌کند، آگاه و حساس است (میان‌داری، ۱۳۸۶).

با این توضیحات (مطابق نظر نگارنده) شاید بتوان «حساسیت» را به عنوان حلقه گمشده تئوری سقراطی «وحدت معرفت و فضیلت» در نظر گرفت. در مورد این نظریه دو دیدگاه مطرح است: مطابق یک دیدگاه، طبق نظر سقراط، میان معرفت و فضیلت ملازمه‌ای برقرار است و تنها سبب و جهت‌دهنده رفتار آدمی، آگاهی و علم اوست. به اعتقاد او کسی که حق را می‌شناسد، به آن عمل می‌کند و هیچ کس آگاهانه مرتکب بدی نمی‌-

فضیلت‌مند هم هست.

اگر فردی به درستی عملی علم داشته باشد، اما گاهی مطابق علمش عمل نکند، ظاهراً شکافی بین علم به درستی عمل و عمل به آن وجود دارد که به عقیده ارسطو مربوط به آکراسیا و ضعف اراده است.^۱ به نظر می‌رسد بتوان شکاف بین نظر و عمل را از طریق وجود یا فقدان حساسیت اخلاقی تبیین کرد. با این توضیح که مطابق این تئوری، کسی که معرفت دارد در واقع فضیلت هم دارد؛ یعنی چون می‌داند چه رفتاری درست است، حساسیت لازم نسبت به انجام عمل اخلاقی در وی به وجود می‌آید و به واسطه داشتن فضیلت خاص مربوط به آن موقعیت، عمل اخلاقی مناسب را انجام می‌دهد؛ همچنانکه ممکن است کسی که فضیلت‌مند باشد و بداند در موقعیت خاص X باید عمل Y را انجام دهد، اما به دلیل شرایط روحی و روانی و عاطفی خاص، یا مؤلفه‌های دیگر، انجام عمل Y در اولویت فرد فضیلت‌مند نباشد و آن را انجام ندهد، در عین حال که همچنان فضیلت‌مند است. به عبارت دیگر، وقتی رفتارهای انسان فضیلت‌مندی که عمل

شود. بنابراین، کسی که کار بدی می‌کند، به بدبودن و مضربودن عمل آگاهی ندارد (برنجکار، نامه مفید، ۱۳۸۱). افلاطون در محاوره پروتاگوراس می‌گوید: «اگر کسی خوب و بد را از هم بازشناسد، هیچ‌کس نمی‌تواند او را به عملی برخلاف معرفتش وادار سازد؛ بلکه حکمت می‌تواند به او کمک کند» (poato, 1977: 104). او همچنین می‌نویسد: «همه فضایل از جمله عدالت و خویش‌داری و شجاعت، جز دانایی نیست» (poato, 1977: 116). افلاطون در محاوره گرگیاس برای اثبات مدعای خود به قیاس و تشبیه متوسل می‌شود و می‌گوید: «کسی که فن معماری آموخته، معمار است و کسی که موسیقی می‌داند، موسیقی‌دان است و کسی که دانش پزشکی آموخته، پزشک است؛ پس هرکس عدالت را می‌شناسد، عادل است. در واقع کسی که چیزی می‌آموزد، دارای خصلتی می‌شود که شناخت آن چیز اعطا می‌کند» (poato, 1986: 39)؛ اما مطابق قول مشهورتر، بین معرفت و فضیلت، وحدت و این‌همانی برقرار است. فرد حکیم که معرفت به فضایل دارد، لزوماً

مقایسه آن با دیدگاه ارسطو. پژوهش‌های فلسفی، زمستان ۱۳۹۹، شماره ۳۳: ۸۰-۹۶.

۱ برای اطلاعات بیشتر ر.ک: تقدیسی محمد؛ خزاعی، زهرا؛ جوادی، محسن. «آکراسیا از منظر آلفرد ملی و

باشد. مطابق نظر وی، مادامی که فرد مهربان از این حساسیت‌ها دارد، معنایش این است که معرفت دارد. در واقع، این حساسیت یک ظرفیت ادراکی است که توانایی فرد را برای درک الزامات اخلاقی بالا می‌برد. (McDowell, 1998a: 50-53)

معرفت، تشکیل‌دهندهٔ یک حساسیت قابل‌اعتماد است که شرط لازم برای داشتن فضیلت است؛ اما این ملاحظات نشان می‌دهند که معرفت در معنای سقراطی، با فضیلت یکی است. برای مثال، در یک موقعیت اخلاقی، شرط لازم (حساسیت) توسط موقعیت بر فرد تحمیل می‌شود و این شرط، دلیل او برای عمل می‌شود و فرد فضیلت‌مند با انجام فعل فضیلت‌مندانه، از مسئولیت این حساسیت خلاص می‌شود. در اینجا حساسیت نقش تبیینی دارد؛ یعنی حساسیت و فضیلت از یک سنخ هستند. (McDowell, 1998a: 69-65)

اگر فضیلت واقعی باید منجر به رفتار درست شود، میل به درک کردن دیگران معادل فضیلت مهربانی نیست، بلکه نوعی

فضیلت‌مندانه انجام نداده، مورد بررسی قرار گیرد، مشخص می‌شود که مثلاً در موقعیت X علم به عمل درستی که باید انجام می‌داده وجود داشته، اما حساسیت لازم برای انجام عمل درست در فرد ایجاد نشده است؛ اما در مورد فرد فضیلت‌مندی که عمل فضیلت‌مندانه انجام می‌دهد، نسبت به آن موقعیت خاص، حساسیت لازم برای تشخیص الزامات مربوط به آن موقعیت و آگاهی‌ای وجود دارد که منجر به رفتارها و اعمال فضیلت‌مندانه شده است. بدین ترتیب حساسیت اخلاقی فضیلتی است که در فاعل فضیلت‌مند، شناخت و انگیزش اخلاقی ایجاد می‌کند و باعث می‌شود تا فاعل، عمل را انجام دهد و در دیگر فاعل‌ها نیز تنها یا بهترین مؤلفه‌ای است که می‌تواند شکاف نظر و عمل را پر کند؛ اما در این خصوص که آیا معرفت عین فضیلت است یا مستلزم فضیلت یا بر عکس، بگوییم فضیلت نتیجهٔ داشتن معرفت است، جای تأمل دارد.^۱ مک‌داول مثالی در مورد مهربانی می‌آورد که می‌تواند دلیل پذیرش دیدگاه سقراطی «وحدت معرفت و فضیلت»

در برانگیختن فاعل و شکاف نظر و عمل ر. ک: حیدرپور، محمد؛ دباغ، حسین. ۱۴۰۱.

۱ برای مطالعهٔ معنای فضیلت، ویژگی‌های فاعل فضیلت‌مند و تأثیر فضیلت در حوزهٔ نظر و عمل ر. ک: خزاعی، ۱۳۹۰؛ همچنین برای آگاهی بیشتر از نقش ادله

مؤلفه ضروری یک عمل واقعاً فضیلت‌مندانه می‌داند (میان‌داری، ۱۳۸۶). در همه این موقعیت‌ها، مسأله کلیدی، تشخیص تعهد است. در نتیجه، مک‌داوول تعهد را جایگزین عواطف می‌کند.

مک‌داوول می‌نویسد: «می‌توان به شخص مهربان اعتماد کرد که مهربانانه رفتار کند. هنگامی که شرایط می‌طلبد [...] شخص مهربان نسبت به نوع خاصی از الزاماتی که شرایط بر رفتار تحمیل می‌کند، حساسیت قابل‌اعتماد دارد. رهایی از یک حساسیت قابل‌اعتماد، از موضوعات معرفت‌است؛ و اصطلاحاتی وجود دارد که بر اساس آن خود حساسیت را می‌توان به‌طور مناسب به‌عنوان معرفت توصیف کرد: یک شخص مهربان می‌داند مواجه‌شدن با ضرورت مهربانی، شبیه چه چیزی است» (McDowell, 1998: 51).

مثال مهربانی نشان می‌دهد که در بینش مک‌داوول، عواطف، عامل ضروری در روند ایجاد انگیزه نیستند. او تجزیه و تحلیل پیچیده‌ای درباره ادراک و مفهوم‌سازی از واقعیت ارائه می‌دهد و تلاش می‌کند تا به ماهیت تفاوت بین شیوه درک یک موقعیت خاص توسط شخصی که دارای حساسیت

آگاهی یا حساسیت و دلیل عمل است؛ در نتیجه به عقیده مک‌داوول فرد مهربان، باید هم نسبت به واقعیت‌هایی که درباره احساسات دیگران وجود دارد، به گونه‌ای خاص حساس باشد و هم نسبت به حقوق دیگران حساس باشد؛ هر دو نوع حساسیت دلیل او برای عمل به شیوه‌ای خاص خواهند بود. وقتی در موقعیتی هر دو نوع حساسیت وجود داشته باشند و فرد بر اساس حساسیتی که نسبت به حقوق دیگران دارد عمل کند، در این صورت، چنین فردی می‌تواند بگوید از فضیلت مهربانی برخوردار است.

نظریه مک‌داوول به‌خوبی دیدگاه طبیعی‌گرایانه‌ای را انعکاس می‌دهد که به‌واسطه انجام عمل، با هدف تحقق الزامات اخلاقی، رفتارهای فضیلت‌مندانه را مشخص می‌کند؛ رفتارهایی که در موقعیت‌های روزمره و رایج از آدمی سر می‌زند؛ برای نمونه، تحویل‌دادن صندلی به افراد سالمند در اتوبوس و رازداری و خودداری از غیبت، روشن می‌کند که افرادی که مطابق با الزامات اخلاقی در آن مواقع عمل می‌کنند، احساسات مثبتی را همراه با رفتار فضیلت‌مندانه خود تجربه نمی‌کنند. در حالی که ارسطو نوعی لذت یا حداقل فقدان رنج را

اخلاقی است و فردی که فاقد این فضیلت است، برسد و سعی دارد سطح این تفاوت را معین کند. در نظر او فردی که دارای فضیلت حساسیت اخلاقی است، می‌تواند ارزش‌ها و استدلال‌های اخلاقی را که در یک موقعیت معین گنجانده شده، به‌درستی تشخیص دهد؛ بنابراین چنین شخصی سطح ادراکی و شناختی متفاوتی دارد. یک فرد بافضیلت، وضعیت را به شیوهٔ مخصوصی درک می‌کند و همین نوع ادراک، برای به‌دست‌آوردن انگیزهٔ مناسب، کافی است. بدین ترتیب فرد فضیلت‌مند نوعی ادراک عینی را نسبت به امور می‌یابد که البته کاملاً مستقل از ذهنیت نیست (McDowell, 1998a:179-80).

مک‌داول در مقالهٔ خود با عنوان «آیا الزامات اخلاقی مشروط است؟» علیه مدل انگیزشی نوهیومی استدلال می‌کند که اخیراً توسط فیلسوفانی همچون فیلیپا فوت توسعه یافته و بر اساس آن ادعا می‌شود محرک‌های اولیهٔ عمل اخلاقی، باید همواره به شکل یک میل پیشین وجود داشته باشند (McDowell, 1978: 77-94). در نظر مک‌داول، حساسیت اخلاقی توانایی اکتسابی

است؛ بنابراین مانند هر فضیلت دیگر، در روند تربیت شکل می‌گیرد. او بر نقش جوامع در شکل‌دادن به اعمال اخلاقی تأکید می‌کند؛ به این معنی که از بعضی جهات، دیدگاه‌های وی شبیه به برداشت «مک‌ایتنایر» است که با تأکید بر نقش تربیت در فرایند اجتماعی‌شدن، اندیشهٔ ارسطو را توسعه داده است. نقش اجتماعات را می‌توان از دو منظر مورد ملاحظه قرار داد: ۱) با اشاره به کسب حساسیت اخلاقی در فرایند رشد و تربیت؛ ۲) در رابطه با مسئلهٔ توجه معیارهای اخلاقی. در مورد کسب و توسعهٔ حساسیت اخلاقی، مک‌داول همانند ویگنیز بر ماهیت شناختی حساسیت اخلاقی به‌عنوان فضیلت، و نیز ظرفیت مرتبط با وجود الزامات اخلاقی عینی تأکید دارد (McDowell, 1994: 82). تربیت مناسب، فرایندی است که می‌تواند ما را به دلایل آن الزامات مرتبط کند. این ارتباط کاملاً با دستیابی به «طبیعت ثانویه»، به‌شیوه‌ای که در بحث حکمت عملی با عنوان «عادات اندیشه و عمل»^۱ از آن یاد شده‌است، ارتباط دارد. مک‌داول تأکید می‌کند انجام عمل از سر فضیلت‌مندی یا برای رهایی از حساسیت اخلاقی، برگرفته از ذات ما و نیز

لازمه‌اش آن است که افراد غیرفضیلت‌مندی که از این حساسیت برخوردار نیستند، نتوانند عمل درست را انجام دهند؛ در حالی - که مشاهده می‌شود افراد عادی هم می‌توانند عمل درست را انجام دهند، اما نه به دلایل فضیلت‌مندانه.

در نتیجه لازم نیست عمل درست حتماً به‌خاطر دلایلی مشخص باشد؛ به‌عبارت دیگر، شاید عمل درست، همیشه نتیجه فضیلت نباشد؛ یعنی ممکن است دیگرانی هم که دارای فضیلت نیستند، عمل درست را انجام دهند. در این صورت نمی‌توان حساسیت یا فضیلت را تنها دلیل عمل دانست. این موضوع مسأله دیگری را طرح می‌کند: اگر درک فرد غیرفضیلت‌مند از موقعیت با درک فرد فضیلت‌مند از آن موقعیت یکسان باشد و آن دو یکسان عمل نکنند، در این صورت، حساسیت را می‌توان حداکثر یکی از اجزای فضیلت دانست. اگر بخواهیم وحدت فضیلت با معرفت را حفظ کنیم، در این صورت باید انکار کرد که درک فرد فضیلت‌مند از موقعیت، می‌تواند دقیقاً با درک کسی که در آن موقعیت عملی غیرفضیلت‌مندانه انجام می‌دهد، یکسان باشد. (McDonald and others, 2006).

برخی اصول تربیتی پذیرفته‌شده اجتماع است نه اینکه برخاسته از اندیشه‌های فلسفی فیلسوفان اخلاق باشد و در این موارد باید از اندیشه فلسفی دست برداریم (McDowell, 1979: 63). به عقیده وی ارجاع به اصول کلی، برای تربیت اخلاقی غیرضروری است؛ همان‌طور که شباهت‌های بین موقعیت‌های خاص برای شکل دادن (شخصیت) اخلاقی کودکان کافی نیست.

۶. ارزیابی

نظریه حساسیت اخلاقی مک‌داوول به‌رغم امتیازاتی که دارد، با نقدهایی مواجه است. یکی از نقدهای اساسی مربوط به یکی دانستن فضیلت با معرفت است. وحدت این دو، مستلزم آن است که حتماً توضیح داده شود که وقتی فردی عمل فضیلت‌مندانه انجام می‌دهد، تا زمانی که عمل فضیلت‌مندانه را انجام نداده تحت فشار حساسیتی است که او را به - سوی عمل سوق می‌دهد؛ در واقع فرد وقتی عمل فضیلت‌مندانه را انجام می‌دهد، حساسیت اخلاقی‌اش برطرف می‌شود. مسأله این نیست که چرا فاعل اخلاقی حساسیت چنین عملکردی دارد، بلکه مسأله این است اگر حساسیت اخلاقی را تنها یا مهم‌ترین عنصر شناخت و انگیزش اخلاقی بدانیم،

شناخت ارزش‌ها و دلایل اخلاقی آشتی دهد
([Strobach, 1999: 55-56](#)).

شاید مهترین چالشی که این نظریه با آن مواجه است، همان مشکلی است که نسبی‌گرایی اخلاقی با آن دست و پنجه نرم می‌کند و باعث شده سؤالات مهمی در مورد این نظریه مطرح شود؛ سؤالاتی از قبیل: حذف اصول و قواعد کلی اخلاقی و تکیه بر حساسیت که یک فضیلت شخصی است، آیا می‌تواند به همه انسان‌ها بهترین شیوه انجام عمل اخلاقی را نشان دهد؟ با توجه به این که انسان‌ها استعدادها و محدودیت‌ها و نیز نحوه تربیت و در نتیجه شخصیت متفاوتی دارند، چگونه می‌توان امیدوار بود که در شرایط مشابه، همگان عمل صحیح و اخلاقی را انجام دهند؟ آیا پاسخ‌های احساسی و عاطفی ما در همه شرایط، همواره صحیح هستند که بتوانند حساسیت لازم را برای انجام عمل اخلاقی در ما ایجاد کنند؟ این سؤالات و نقدها در مورد اخلاق فضیلت‌محور نیز مطرح بوده است و فیلسوفان این حوزه در پاسخ به این نقدها، معتقدند که شخصیت انسان‌ها قبل از فضیلت‌مندی، متفاوت است و انسان‌های غیرفضیلت‌مند درک متفاوتی از موقعیت‌ها دارند و واکنش‌های عاطفی متفاوت نشان می‌دهند؛ اما انسان‌های فضیلت‌مند، شخصیت،

پاسخ‌هایی به این نقد داده شده است. برخی معتقدند برای حل این تناقض باید از امر مطلق کانت کمک گرفت؛ هم فرد فضیلت‌مند و هم فرد غیرفضیلت‌مند درکی از شرایطی که الزاماتی را بر رفتار و اعمال آنها تحمیل می‌کند دارند. ممکن است فرد غیرفضیلت‌مند به خاطر عمل به ندای وجدان یا امر مطلق، کار خوب یا درست را انجام دهد؛ در حالی که فرد فضیلت‌مند به دلیل حساسیتی که به خاطر منش فضیلت‌مندانه‌اش در وی ایجاد شده و برای خلاصی از الزامات ناشی از حساسیت فوق، نسبت به انجام کار درست اقدام کند. در این شرایط هر دو نفر کار درست را انجام داده‌اند اما به دلایل معرفتی متفاوت.

با این پاسخ برخی متفکران بر حق هستند که مک‌داول را فیلسوف سازش‌ناامیده‌اند؛ زیرا آنجا که او درک فرد غیرفضیلت‌مند را مورد بحث قرار می‌دهد، به نحوی به امر مطلق کانت هم اشاره می‌کند. آنجا که مک‌داول رفتار فضیلت‌مندانه برای خلاص شدن از بار حساسیت‌های اخلاقی را بررسی می‌کند، مفهوم فضیلت ارسطویی را هم می‌پذیرد و تلاش می‌کند تا پذیرش طبیعت عینی ارزش‌ها را با تأکید بر نقش برجسته اجتماع در

شرایط فیزیکی واقعی متصل شوند، آنها مانند ویژگی‌های ثانویه در یک موقعیت خاص قرار می‌گیرند. این وضعیت خاص که عنصر ضروری آن یک موجود حساس است، الزامات اخلاقی را ایجاد می‌کند. اگرچه الزامات از نظر عینی صحیح هستند، اما آنها جدا از شرایط فرد مشارکت‌کننده دارای فضیلت حساسیت اخلاقی نیستند. با وجود این، رد افلاطونیسیم نباید برای پذیرش وجود اصول کلی یک مشکل واقعی ایجاد کند. علاوه بر این، اگرچه فیلسوفان دیگری هم مانند مک‌داوول، درک افلاطونی از واقع‌گرایی اخلاقی را رد می‌کنند، اما این امر سبب نمی‌شود که آنها عقیده نگرش بیرونی یا قوانین کلی را رد کنند.

نتیجه‌گیری

فیلسوفان معاصر طرفدار ادراک حسی نیز مانند اسلاف انگلیسی خود در قرن هجدهم، بر ناکارآمدی عقل در حوزه فلسفه اخلاق تأکید می‌کنند؛ اما برخلاف آنان که تنها حس را مرجع و معیار اخلاق و قضاوت اخلاقی قرار می‌دادند، این گروه به دیدگاهی

درک، حساسیت و واکنش یکسان نسبت به موقعیت‌های متفاوت دارند ([Patkowski, 2014](#)).

تلفیق نظریه هنجاری فضیلت‌محوری با دیدگاه فرااخلاقی حساسیت اخلاقی، نظریه فوق‌العاده‌ای است که مک‌داوول با ارائه آن به بسیاری از سؤال‌ها و ابهام‌های فلسفه اخلاق پاسخ می‌دهد؛ البته هنوز این نقد بر حساسیت اخلاقی وارد است که این نظریه نمی‌تواند قضاوت اخلاقی را در کودکان تبیین کند و همچنین به‌خاطر نادیده گرفتن اصل دوم واقع‌گرایی (مستقل از ذهن انسان بودن) مورد انتقاد واقع‌گرایان نیز هست. استروباک می‌گوید که مک‌داوول به‌خاطر رد افلاطون-گرایی^۱ مجبور به انکار وجود یک دیدگاه بیرونی و اصول کلی در حوزه اخلاق است؛ با این توضیح که با توجه به آراء مک‌داوول، نمی‌توان برای ارزش‌های اخلاقی، وجودی مستقل و مطلق (همانند وجود مثل افلاطونی) در نظر گرفت؛ همچنین دیگر نمی‌توان گفت عدالت فی‌نفسه خوب است، یا قتل بد است؛ زیرا خوب یا بد بودن آنها وابسته به درک فاعل است. اگر ارزش‌ها و دلایل به برخی

ed. M. Willaschek, Münster 1999: 55–58

1 See Strobach N., Platonism and anti-Platonism, [in:] John McDowell: reason and nature,

جهت که تلفیقی از دیدگاه‌های فیلسوفان پیشین مثل ارسطو و کانت و فیلسوفان تجربه‌گرا و دیگر فلاسفه است؛ ولی به شیوه متفاوتی که با درک عام مردم همخوانی دارد. در واقع فردی که حساس^۲ است، به واسطه فضیلت‌مندی، درک عقلانی مورد نظر عقل‌گرایان را با درک حسی و عاطفی مورد تأکید تجربه‌گرایان تلفیق کرده و می‌تواند در موقعیت مناسب، حساسیت و عملکرد مناسب را نشان دهد؛ به این ترتیب ادراک عقلانی و ادراک حسی، دیگر نه نقطه مقابل هم که مکمل یکدیگر خواهند بود. مطابق این دیدگاه هیچ نیرو یا محرکی خارج از فرد، برای اینکه او را وادار کند تا مطابق درک اخلاقی خود عمل اخلاقی انجام دهد، وجود ندارد؛ زیرا انسان ویژگی‌های طبیعی و واقعی را در ذات خویش دارد و به واسطه توسعه فضایل در شخصیت خود، حساسیت لازم برای انجام کار اخلاقی به صورت خودبه‌خود در او ایجاد می‌شود. از سوی دیگر در این دیدگاه نسبتاً جامع، به مسأله چگونگی ایجاد این حساسیت‌ها نیز اشاره شده است. مک‌داول اشاره می‌کند که تربیت خانوادگی و اجتماعی صحیح می‌تواند فرد را در مسیری

معتقدند که در آن حس و عقل در اخلاق به یک میزان نقش دارند. به عبارت دیگر، این فیلسوفان همان‌قدر که عقل‌گرایی افراطی کانتی را در اخلاق نقد می‌کنند، تأکید بیش از حد هیوم و همفکرانش بر احساسات و عواطف را نیز قبول ندارند. در دیدگاه جدید که به نظریه حساسیت^۱ مشهور است، حس و عقل دو مقوله جدا از هم که نقطه مقابل هم باشند، نیستند و مرزبندی دقیقی بین آنها وجود ندارد. در واقع در این نظریه، ادراک حسی و عاطفی، یک نقطه شروع در قلمرو اخلاق است که با درک و قضاوت عقلانی تکمیل و در نهایت به تصمیم و عمل اخلاقی ختم می‌شود. مک‌داول تلاش زیادی می‌کند تا بین حس‌گرایی و عقل‌گرایی در اخلاق، سازش و تعادل ایجاد کند؛ او با تلفیق دیدگاه‌های فضیلت‌محورانه و واقع‌گرایانه و نیز با اشاره به مفهوم کانتی «نگاه بیرونی» و همچنین با کمک مدل کیفیات ثانویه جان لاک، تبیین روشن‌تری از این فرایند ارائه می‌دهد.

نسخه مک‌داولی دیدگاه حساسیت اخلاقی، دیدگاهی جذاب است؛ نه از آن جهت که مباحث آن جدید است، بلکه از این

قرار دهد که این حساسیت‌ها در شخصیت فرد شکل گیرد و در صورت لزوم، الزاماتی را بر وی تحمیل کند که منجر به انجام عمل اخلاقی شود. پذیرش دیدگاه سقراطی وحدت فضیلت و معرفت به‌طور ضمنی پذیرش این نکته است که فضیلت‌مندی فقط با هوش و فراست حاصل نمی‌شود؛ بلکه برای درک صحیح اخلاقی داشتن، نیازمند منش اخلاقی هستیم که در طول زمان و به‌واسطه تربیت از دوران کودکی ممکن می‌شود؛ همان‌گونه که افلاطون در اتوپیای خود مد نظر داشت و ارسطو هم به شیوه‌ای دیگر بر

کسب فضایل به‌واسطه انجام اعمال فضیلت‌مندانه و تبدیل کردن آنها به عادت، بر آن تأکید دارد. معرفت مورد نظر سقراط و افلاطون صرف دانستن و تشخیص دادن خوب از بد نیست، بلکه نوعی آگاهی پایدار و قابل اطمینان است و هر فردی که به این نوع معرفت دست پیدا کرده باشد، نمی‌تواند عمل غیرفضیلت‌مندانه انجام دهد و البته دست یافتن به چنین معرفتی جز با تربیت صحیح خانوادگی و اجتماعی و نیز تمرین و ممارست ممکن نمی‌شود.

ملاحظات اخلاقی:

حامی مالی: این پژوهش هیچ کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی دریافت نکرده است.

تعارض منافع: طبق اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

برگرفته از پایان نامه/رساله: این مقاله مستخرج از رساله با عنوان «بررسی و نقد نظریه حساسیت اخلاقی» با راهنمایی دکتر زهرا خزاعی و مشاوره دکتر مجید ملایوسفی است.

منابع

خزاعی، زهرا. (۱۳۹۰). اخلاق فضیلت،

تهران: انتشارات حکمت.

شیراوند، محسن. عبد‌الهی، محمد

علی (۱۳۹۸). «اخلاق بر بنیان احساس»،

تهران: انتشارات نگاه معاصر.

قلعه بهمن، سید اکبر حسینی. (۱۳۸۳). واقع

گرایی اخلاقی در نیمه دوم قرن بیستم.

قم: انتشارات موسسه آموزشی پژوهشی

امام خمینی.

کاپلستون، فردریک. (۱۳۸۲) تاریخ

فلسفه (جلد ۵، فیلسوفان انگلیسی از هابز

تا هیوم). ترجمه امیر جلال الدین

اعلم. تهران: شرکت انتشارات علمی

فرهنگی و انتشارات سروش.

لاک، جان. (۱۳۹۹). جستاری در خصوص

فاهمه بشری. ترجمه کاوه لاجوردی،

تهران: نشر مرکز.

ملایوسفی، مجید. (۱۳۸۴). جان مک داوول و

واقع گرایی اخلاقی. (نامه حکمت)،

۳(۶): ۲۰-۵

ملایوسفی، مجید و افلاطونی،

حمیده. (۱۳۹۵). نقد فیلیپا فوت بر عقل

عملی کانت. (حکمت معاصر) ۷(۴): ۱-۱۰

۲۴

اصغری، سیدعلی. (۱۳۹۹). دربارهٔ عینیت

اخلاقی (معطوف بودن اخلاق به عینیت

و عینی گرایی دربارهٔ اخلاق). تأملات

فلسفی دانشگاه زنجان (۲۵): ۱۵۱-۱۸۲.

<https://doi.org/10.30470/phm.2>

[020.117137.1717](https://doi.org/10.30470/phm.2)

برنجکار، رضا. (۱۳۸۱). نقد ارسطو از نظریهٔ

سقراطی افلاطونی. وحدت فضیلت و

معرفت (نامه مفید). ۸(۳۴): ۴۹-۶۶.

تورتون، تیم. (۱۳۹۷). جان مک داوول: ذهن

و جهان. مترجم محمدحسین خلیج.

تهران: انتشارات زندگی روزانه.

حفیظی، نفیسه؛ جوادی، محسن. (۱۳۹۶).

تحلیل دیدگاه ویگینز در باب معنای

زندگی. پژوهش های فلسفی کلامی،

۱۹(۲): ۲۵-۵.

حیدرپور، محمد؛ دباغ، حسین. (۱۴۰۱).

استدلالی علیه تقریر ویلیامز از درونی

گرایی در دلایل عملی. پژوهش های

فلسفی کلامی، ۲۴(۱): ۲۱-۴۲.

دنیوی محسن، مقدم حیدری

غلامحسین (۱۳۹۶) «مفهوم واقعیت در

نگرش ویتگنشتاین»، مجله تأملات

فلسفی دانشگاه زنجان، (۱۹): ۸۹-۱۰۶

- (1998a). *Mind, Value and Reality*. Cambridge: Harvard University Press.
- (1998b). *Précis of Mind and World., Philosophy and Phenomenological Research* Iviii.
- , (1998). *Virtue and Reason*. Harvard University Press; Cambridge, Massachuset.
- , (1985). *Values and Secondary Qualities, in Morality and Objectivity*. T. Honderich (ed.), London: Routledge and Kegan Paul, pp. 110–129; reprinted in McDowell 1998: 131–150.
- , (1987). *Projection and Truth in Ethics*. Pamphlet, Department of Philosophy, University of Kansas; reprinted in McDowell 1998: 151–166.
- , (2006). *The Emotional Basis of Moral Judgments*. *Philosophical Explorations*, 9(1): 29–43.
- Macdonald, C & MacDonald, G. (2008). *McDowell and His Critics.*: September 2006 Wiley-Blackwell Press, ISBN: 978-1-405-10624-
- Prinz, J. (2010). *The Moral Emotions*. The Oxford
- میانداری، حسن. (۱۳۸۶). *نقد فلسفه اخلاق کانت، از منظر واقع گرایی اخلاقی مک داوول*. (نامه حکمت)، ۵، (۲): ۹۵–۱۲۰.
- ویگینز، دیوید (۱۳۸۲). *حقیقت، جعل و معنای زندگی*. ترجمه مصطفی ملکیان، مجله نقد و نظر، شماره های ۲۹ و ۳۰.
- Bransen J. (2002). *On the Incompleteness of McDowell's Moral Realism*. *Topoi* (1-2): 187- 198.
- Dancy, J (2018). *Practical Shape: A Theory of Practical Reasoning*. Oxford: Oxford University Press
- Dancy, J. (1993). *Moral Reasons*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Kauppinen, A. (2014). *Moral Sentimentalism*. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/entries/moral-sentimentalism/>
- Khazaei, Z. (2019). *Agency and virtues*. *Journal of Philosophical Theological Research*, 21(3): 119-140.
- McDowell, J. (1978). *Are Moral Requirements Hypothetical Imperatives?*. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 52(Supplement): 13–29, Reprinted in McDowell 1998: 95–111

- Tollefsen, Christopher(2000)" Mcdowell's Moral Realism and the Secondary Quality Analogy" Published Online: 31 Dec 2018Volume & Issue: Volume 1 (2000) - Issue 8 (May 2000),Page range: 29 - 42DOI: <https://doi.org/10.2478/dis-2000-0003>
- Wiggins.David '(2009)"Ethics: Twelve Lectures on the Philosophy of Morality"Harward University Press.
- WojtanowskaWeronika,(2016) "John McDowell's theory of moral sensibility", *logos_i_ethos_2016_1_(41)*, s. 73-85, DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/lie.1794>
- Valmiki, Amita (2024) Is Ethical Religion Possible?, *Journal of Philosophical Investigations*, Volume 18, Issue 48, Autumn 2024, https://philosophy.tabrizu.ac.ir/article_18007.html?lang=en
- Handbook of Philosophy of Emotion,The Oxford Handbook of Philosophy of Emotion,Peter Goldie, Pages 519-538,(ed.) <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199235018.003.0024>
- Nagel,T.(1970).The Possibility of Altruism .Oxford University Press.
- Poato,(1977) .the portable plato. Ed, scott Buchanan, USA, penguin books.
- Patkowski, I. (2014) .Does McDowell's Sensibility Theory lead to an Unacceptable Relativism?,Budapest,Hungary,Press
- Slote, M (2007) .Moral Sentimentalism. Oxford University Press.
- Strobach, N.(1999) .Platonism and anti-Platonism. [in:] John McDowell: reason and nature,ed. M. Willaschek, Münster, p. 55-58
- Smith, M .(1994). The Moral Problem.Oxford: Blackwell.
- , 1997, "In Defence of The Moral Problem," *Ethics*, 108: 84-119.